

III. ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 371.134

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Андрощук Ігор

Хмельницький національний університет

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі теоретичної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнівської молоді. Обґрунтовано доцільність використання модульного підходу до побудови навчальних програм підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та визначенню основних принципів побудови змісту теоретичної підготовки на засадах модульного підходу.*

***Ключові слова:** вчитель трудового навчання, зміст підготовки, навчальний план, навчальна програма, модульний підхід, принципи побудови змісту.*

Постановка проблеми. На жаль, сьогодні, за наявності необхідності в реформуванні освіти головна увага зосереджена на організацію навчально-виховного процесу, методи навчання, матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, але не завжди усвідомлюється важливість внесення змін не лише до змісту навчальних планів та робочих програм навчальних дисциплін, а й до принципів їх побудови та подачі навчального матеріалу, зокрема з трудового навчання. Адже саме від основного підходу до обґрунтування змісту трудового навчання залежить які форми та методи організації навчально-виховної діяльності доцільно вибрати, щоб досягти поставлених завдань. Крім того потребує уваги й позаурочна діяльність учнів та особливості її організації. В контексті цього постає потреба в перегляді та оновленні зміст теоретичної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання, зокрема системи формування знань майбутніх вчителів трудового навчання та технологій щодо організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної підготовки вчителів технологій різнопланова. Значну увагу їй приділено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених (О. Коберник, В. Мадзігон, В. Сидоренко, Г. Терещук, С. Ткачук, Д. Тхоржевський, М. Янцур, С. Ящук). Численні дисертаційні роботи присвячені окремим проблемам підготовки вчителів трудового навчання: графічній підготовці вчителя трудового навчання (В. Вітренко), підготовці до проведення занять у навчальних майстернях (В. Кузьменко), інтеграції навчальних дисциплін в структурі підготовки вчителя (В. Курок), реалізації міжпредметних зв'язків (В. Стешенко), підготовка вчителя трудового навчання до викладання технології і виготовлення швейних виробів (Л. Хоменко) та багато інших. Однак в контексті сьогоднішніх змін, потребує оновлення безпосередньо зміст підготовки вчителів технологій та обґрунтування принципів його побудови.

Мета статті. Полягає в обґрунтуванні необхідності оновлення змісту підготовки вчителів технологій та визначенні принципів його побудови.

Методи дослідження. Під час написання статті використано арсенал теоретичних методів дослідження: вивчення, аналіз, узагальнення та систематизація психолого-педагогічних, соціально-педагогічних, методичних джерел з означеної проблеми та досвіду підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши навчальні плани підготовки майбутніх вчителів трудового навчання окремих вищих педагогічних навчальних закладів, ми дійшли висновку, що вони мають однобічну орієнтацію на підготовку студентів до навчально-виховного процесу безпосередньо на уроках трудового навчання і не акцентують їх увагу на особливостях позаурочної діяльності учнів.

Головний недолік цих навчальних планів, на нашу думку, полягає в тому, що зміст професійної підготовки у достатній мірі не передбачає створення умов для всебічного відображення функцій майбутньої професійної діяльності вчителя трудового навчання та можливих напрямів його діяльності. Ще одним їхнім недоліком є відсутність спрямованості на перетворення знань студентів в особистісні цінності, закріплення практичних умінь та навичок організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів безпосередньо в реальних умовах. Ці програми не забезпечують формування в майбутніх вчителів трудового навчання та технологій емоційно-вольового ставлення до своєї професії та самого себе, не дають студентам реалізувати себе у різних напрямках художньо-технічної творчості.

Можна констатувати суперечність між потребою загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів у забезпеченні відповідними фахівцями і недостатніми можливостями існуючих навчальних планів у їх підготовці.

Результати аналізу показали, що багато педагогічних вищих навчальних закладів вважають за недоцільне витрачати час на введення в навчальний план та вивчення спеціальних дисциплін («Теорія і методика позашкільної освіти», «Методика гурткової роботи» тощо) та педагогічних практик в позашкільних навчальних закладах. Основним аргументом є необхідність професійно підготувати вчителя трудового навчання та технологій через зміст навчальних дисциплін – психологію, педагогіку, методику трудового навчання, різноманітні практикуми тощо. Однак на його готовність до здійснення позаурочної діяльності не звертається належна увага. Так, ми погоджуємося, що базис педагогічної підготовки викладається під час вивчення названих навчальних дисциплін, але в основі урочної та позаурочної діяльності домінуючими є різні принципи навчання – у позаурочній діяльності це добровільність, самодіяльність, колективність: участь у позаурочній роботі не є обов'язковою. Тут займаються учні, які виявляють бажання глибше ознайомитись з одним з навчальних предметів, з певною галуззю народного господарства. Тому при визначенні змісту позаурочної роботи велику увагу приділяють нахилам учнів; на нахилах учнів ґрунтується і другий принцип – самодіяльність. Дуже часто учні приходять в гурток і з своїми планами, самі пропонують об'єкт роботи; щоб зробити можливим виготовлення складних об'єктів у процесі позаурочної роботи, остання має ґрунтуватися на колективній діяльності учнів, тобто, обсяг роботи має бути розподілений між кількома учнями відповідно бажань та їх здібностей. Відповідно й мотивація учнів під час урочної та позаурочної діяльності також різна, що змушує керівника гуртка змінювати й мету заняття, а разом з тим й коректувати свою діяльність під час ведення гуртка.

Наголосимо, що існуюча на сьогодні побудова змісту професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності не сприяє розширенню їх політехнічного та технологічного світогляду, розвитку технічної творчості, а тим більше набуттю досвіду організації позаурочної художньо-технічної діяльності. В кращому випадку, студент задіяний до окремих видів художньо-технічної творчості.

Зміст підготовки має забезпечувати ефективне виконання професійних функцій майбутнім вчителем технологій. Зокрема Н. Брюханова, зазначає, що структура професійної педагогічної підготовки повинна визначатися за допомогою компетентнісного підходу до навчання, відповідно до якого спочатку надаються теоретичні засади за встановленими компетенціями, а потім на їх основі формуються способи діяльності (професійні дії) та відповідні професійно необхідні якості особистості на всіх технологічних етапах підготовки [2].

Таким чином, постає необхідність пошуку нових підходів до обґрунтування та побудови змісту професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

Такими основними підходами, на нашу думку, які мають бути реалізовані у професійній підготовці майбутніх учителів технологій до позаурочної художньо-технічної діяльності є: гуманістичний, антропологічний, системний, синергетичний, діяльнісний, культурологічний, аксіологічний та суб'єктний. Саме врахування особливостей цих підходів та їх поєднання дозволяє підвищити ефективність професійної підготовки цих фахівців через врахування їх особливостей у змісті навчального плану [1].

Однак не усе залежить від змісту навчального плану, багато залежить і від змісту робочої програми навчальної дисципліни професійної та практичної підготовки. При проектуванні навчальних програм слід використовувати модульний підхід, який спрямований на інтенсифікацію навчально-виховного процесу за рахунок більш ефективного використання розумового потенціалу студентів [3].

Зазначимо, що модульний підхід характеризується структуризацією всього змісту навчання, наявністю чіткої послідовності всіх компонентів освітнього процесу та варіативністю структурних компонентів змісту. Кожний модуль містить систему лекційних, практичних або лабораторних занять і передбачає наявність контролю по його вивченню. Відмітимо, важливу особливість модульного підходу у проектуванні навчальних програм, яка полягає в сприйнятті змісту дисципліни як цілісної системи, а не розрізненого набору компонентів. Його використання дозволяє перевести навчання на суб'єкт-суб'єктну основу, індивідуалізувати роботу з окремими студентами, змінити форми та методи навчання. При цьому, використання даного підходу, передбачає наявність сукупності модулів, які є хоч і окремими, але взаємозалежними компонентами змісту. Для ефективної реалізації модульного підходу важливо визначити рівень опорних знань, умінь студентів, які є основою для вивчення розроблених модулів.

Важливою характеристикою модульного підходу є специфічна роль викладача, який виступає в ролі консультанта, мотиватора, порадирика. Загалом, теорія модульного навчання, а отже і модульного підходу, базується на специфічних принципах, тісно зв'язаних з загально-дидактичними. Вони виступають як керівні ідеї модульного навчання. Це наступні **принципи**: модульності; виділення із змісту навчання відокремлених елементів; динамічності; дієвості, оперативності знань і їх системності; гнучкості; усвідомленої перспективи; різнобічності методичного консультування; паритетності [4].

Принцип модульності полягає в тому, що навчальний матеріал потрібно конструювати таким чином, щоб він забезпечував досягнення дидактичної мети, поставленої перед учнями. Він повинен бути поданий закінченим блоком. В відповідності навчальному матеріалу потрібно інтегрувати різні види і форми навчання, підпорядковані досягненню намічених цілей.

Принцип виділення із змісту навчання відокремлених елементів потребує розглядати навчальний матеріал в рамках модуля, спрямованого на вирішення інтегрованої дидактичної цілі. В загальній дидактичній цілі потрібно виділяти структуру часткових цілей: досягнення будь-якої із них повністю забезпечується навчальним матеріалом кожного елементу; сукупність елементів, які служать для досягнення окремих часткових цілей або однієї інтегрованої цілі, складає один модуль.

Принцип динамічності забезпечує вільний зміст теоретичної підготовки з урахуванням запитів суспільства. Враховуючи це, зміст кожного модуля може легко доповнюватися або змінюватися. Навчальний матеріал повинен постійно перероблюватися і оновлюватися, а при необхідності доповнюватися новим модулем.

Принцип системності, дієвості і оперативності знань можливий тільки в нерозривному зв'язку з умінням. Цілі в професійній підготовці майбутнього вчителя технологій повинні бути сформульовані в назвах методів діяльності (розумової або практичної) і способів дій та носити міждисциплінарний характер. Навчання організовується на основі проблемного підходу до засвоєння знань тем, для забезпечення творчого підходу до навчання з демонстрацією можливостей застосування отриманих знань в різних напрямках професійної діяльності.

Принцип гнучкості потребує побудови програми таким чином, щоб вона забезпечила зміст навчання і напрями його засвоєння. Суть принципу – в забезпеченні гнучкості побудови індивідуалізованого змісту навчання і простоти вибору: студент вибирає напрям і відповідно темп засвоєння. По вихідній діагностиці знань створюють структуру змісту навчального матеріалу. Після досягнення визначеної цілі потрібен контроль і самоконтроль.

Принцип усвідомленої перспективи вимагає усвідомлення студентами близьких, середніх і віддалених цілей навчання. Для цього студент має на початку вивчення дисципліни ознайомитися з її програмою, для чіткого уявлення про завдання, які необхідно виконати та результати навчання. Таким чином, в програмі повинна відображатися точна дидактична ціль, яку майбутній вчитель трудового навчання повинен зрозуміти, усвідомити і побачити кінцевий результат. На початку потрібно конкретно вказувати інтегровані цілі навчання, які ведуть до результатів діяльності.

Принцип різнобічності методичного консультування полягає в тому, що навчальний матеріал повинен подаватися з використанням особистих пояснюючих методів для забезпечення засвоєння інформації. Пропонуються різні методи і шляхи засвоєння змісту навчання, які учень може вільно вибирати. Повинно здійснюватись методичне консультування. Важлива роль при цьому відводиться рівню підготовки викладача вищого навчального закладу.

Принцип паритетності вимагає, щоб програма забезпечила можливість самостійного засвоєння знань учнів визначеного рівня. Модулі повинні створювати умови для спільного досягнення викладачем та студентами оптимального напрямку вивчення.

Всі принципи взаємозв'язані, спираються на загальнодидактичні цілі і пов'язані з ними. Розв'язання студентами змодельованих професійних задач є провідним засобом і одночасно необхідною умовою для формування в них готовності до організації позашкільної художньо-технічної діяльності учнів. Все це вимагає належного матеріального забезпечення, відповідної технічної бази сільських загальноосвітніх навчальних закладів. Отже, створення принципово нових за своєю спрямованістю на сучасні теоретичні та методичні засади навчального плану та програм вивчення дисциплін, які б базувалися на вище зазначених принципах є актуальним і необхідним. При їх розробці необхідно пам'ятати, що зміст підготовки має враховувати: цільове призначення інформаційного матеріалу; сполучення комплексних інтегруючих і часткових дидактичних цілей; повноту навчального матеріалу в модулях; відносно самостійність елементів модуля; реалізацію оберненого зв'язку; оптимальну передачу інформаційного і методичного матеріалу.

Висновки. Таким чином, перегляд принципів побудови змісту підготовки вчителів технологій та його оновлення з врахуванням функцій майбутньої професійної діяльності значно підвищить ефективність підготовки фахівця, забезпечить можливість реалізації його здібностей, творчого потенціалу не лише в поурочній, а й у різних напрямках позаурочної діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо розробці технології підготовки майбутніх вчителів технологій з врахуванням оновленого змісту.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Андрощук І.П. Основні підходи професійної підготовки майбутніх учителів технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів / І.П. Андрощук // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – 2015. – Вип. 7, Ч. 1. – С. 108-111. (– КДПУ ім. В. Винниченка).
2. Коваленко О.Е. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів в контексті приєднання України до Болонського процесу: [монографія] / О.Е. Коваленко, Н.О. Брюханова, О.О. Мельниченко. – Х.: УПА, 2007. – 162 с.
3. Корець М.С. Теорія і практика науково-технічної підготовки вчителів трудового навчання і технологій виробництва: Дис...док. пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. – К., 2002. – 475 с.

4. Кушнір В.А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект: [монографія] / Кушнір В.А. – Кіровоград: Видавничий центр КДПУ, 2001. – 348 с.

СОДЕРЖАНИЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ К ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕУРОЧНОЙ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧЕНИЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Андрощук Игорь

Статья посвящена проблеме теоретической подготовки будущих учителей технологий к организации внеурочной художественно-технической деятельности учащейся молодежи. Обоснована целесообразность использования модульного подхода к построению учебных программ подготовки будущих учителей технологий и определены основные принципы построения содержания теоретической подготовки на основе модульного подхода.

Ключевые слова: учитель технологий, содержание подготовки, учебный план, учебная программа, модульный подход, принципы построения содержания.

THE CONTENT OF FUTURE HOME ECONOMICS AND INDUSTRIAL ARTS TEACHERS' TRAINING FOR THE ORGANIZATION OF EXTRACURRICULAR ART AND TECHNICAL ACTIVITIES FOR PUPILS

Androshchuk Igor

The problem of future home economics and industrial arts teachers' theoretical training for the organization of extracurricular art and technical activities for pupils has been studied in the article. The need for taking into account the peculiarities of extracurricular activities in professional training of home economics and industrial arts teachers and creating the conditions for the students' realization in different directions of art and technical creativity in the process of their professional training in higher education institutions has been emphasized. The reasons of using a modular approach while developing the curricula for professional training of home economics and industrial arts teachers and defining main principles for the development of the content of theoretical training based on a modular approach have been justified. The content of such principles as modularity; extracting selected elements from the content; dynamics; activity, operativeness of knowledge and its systematicness; flexibility; realised perspective; variety of methodical consulting; partitiveness have been justified.

Keywords: home economics and industrial arts teacher, content of training, syllabus, curriculum, modular approach, principles of content development.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Андрощук Ігор Петрович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання, Хмельницький національний університет.

Коло наукових інтересів: організація позаурочної художньо-технічної діяльності учнів, підготовка майбутніх вчителів трудового навчання та технологій, декоративно-прикладне мистецтво.

УДК 65.012.3:664

ОСНОВИ БЕЗПЕКИ В ІНФРАСТРУКТУРІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Богомаз - Назарова Сніжана, Пуляк Ольга

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Анотація. В статті проаналізовано вимоги безпеки під час проведення лабораторних та практичних занять під час вивчення дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства та обладнання харчової галузі». Визначено особливості вивчення вимог безпеки у системі професійної підготовки.

Ключові слова: безпека, харчові технології, інфраструктура, інструктажі.

Постановка проблеми. У системі професійної підготовки вимоги безпеки є основою для вивчення такої дисципліни, як «Устаткування закладів ресторанного господарства та обладнання харчової галузі». Під час лабораторних, практичних занять з устаткування закладів ресторанного господарства та обладнання харчової галузі, перед студентами виникають проблеми, вирішення яких вимагає ґрунтовних знань з основ безпеки. Зазвичай, отримані знання з техніки безпеки є формальними. Якщо розглядати правила техніки безпеки з позиції процесу чи явища, яке спричиняє вже відомі наслідки, тобто спонукати студентів актуалізувати знання явищ і законів, вже відомих з інших курсів, то їх засвоєння буде більш осмисленим і краще запам'ятовуваним. Аналіз характеру міжпредметних зв'язків дозволяє дійти висновку, що знання з основ безпеки можуть бути мотиваторами до діяльності та прикладною галуззю для застосування набутих знань і вмінь на практиці.

Метою статті є формування глибокої усвідомленості, значущості та відповідальності майбутнього фахівця за власну безпеку та безпеку очолюваного ним колективу під час проведення навчальних занять з харчових технологій, що передбачає вирішення завдань стосовно визначення особливостей вимог безпеки